

Det er noe som ikke er som det skal være

Dette verktøyet er utviklet som et hjelpemiddel til å avdekke en mulig psykose utvikling.

Pasienten kan ha en vag forestilling om at noe ikke er som det skal være, eller behandler og pårørende føler at "noe er galt".

Det er viktig å kartlegge om faktorer i hverdagen kan forklare endring i sinnstemningen og personlighet, eller om det er reelle symptomer på en alvorlig psykisk lidelse. Å være innesluttet, mutt og deprimert, er som regel helt normale reaksjoner på vanskelige perioder i livet, men det kan også være et tegn på at noe er galt.

Hvis symptomene varer i uker eller måneder og tilstanden blir verre, er det grunn til bekymring.

Dersom en opplever at noen har sterke følelsemessige utbrudd uten naturlig årsak, endrer personlighet eller oppfører seg påfallende behøver de kanskje hjelp.

Sjekkliste Noen typer oppførsel kan være helt uvanlig for personen det gjelder og kan ha alvorlig innvirkning på omgivelsene. Dette kan være at personen f. eks:

- trekker seg helt tilbake fra familie, venner og arbeidskollegaer
- er redd for å forlate huset (særlig i dagslys)
- sover dårlig og spiser lite, f.eks sover om dagen og er våken om natten
- er ekstremt opptatt med et spesielt tema, som f.eks døden, politikk, religion
- forsømmer husarbeid, foreldreansvar eller personlig fremtreden/hygiene
- oppnår dårligere resultat på skole eller jobb
- har problem med å konsentrere seg, følge med i samtaler eller huske ting
- snakker om eller skriver ting som ikke gir noen mening
- får panikk, er engstelig eller merkbart deprimert, eller har selvmordstanker
- mister variasjon i humøret, er "likegyldig". Mangler uttrykk for følelser
- har markerte humørsvingninger, upassende følelsemessige reaksjoner
- hører stemmer som ingen andre kan høre
- tror, uten grunn at andre lager komplott, spionerer eller følger etter en
- tror at en blir skadet, eller påvirket til å gjøre ting mot ens vilje av fjernsyn, radio romvesen, djevelen etc
- tror at ens tanker blir påvirket eller at en kan påvirke tankene til andre

Endringer av denne typen kan være tydelige tegn på at noe er galt og at vedkommende har behov for undersøkelse, spesielt hvis oppførselen har vart noen uker.

I denne mappen vil du finne et screeningverktøy som kan hjelpe deg med å avdekke mulig psykoseutvikling.

OppdagelsesTeamet i TIPS gir en "24 timers utredningsgaranti", der vi utreder videre med PANSS-intervju. Dette intervjuet vil kunne bidra til å fastslå om det foreligger en psykotisk lidelse.

Nye blokker kan bestilles fra TIPS.

 Stavanger Universitetssjukehus
Helse Stavanger HF
Psykiatrisk klinikk

 TIPS
TIDLIG OPPDAGELSE OG
BEHANDLING AV PSYKOSER

Regionalt senter for psykoseforskning
51 51 59 59
tips@sus.no, www.tips-info.com

REGJERINGSAUTENDRING - HELSUD. TYPK. SPESIALTYKK
PSYKOSE SCREENING til bruk for allmennleger og psykologer i førstelinjetjenesten

kan det være psykose? symptomer på psykose

isolerer seg sover dårlig angst tristhet
konsentrasjonsvansker
forsømmer husarbeid, hygiene, jobb eller skole
opptatt av temaer som døden, politikk eller religion
store humørsvingninger hører stemmer
snakker usammenhengende
føler seg forfulgt eller styrt av andre

PSYKOSE SCREENING til bruk for allmennleger og psykologer i førstelinjetjenesten

 Stavanger Universitetssjukehus
Helse Stavanger HF
Psykiatrisk klinikk

 TIPS
TIDLIG OPPDAGELSE OG
BEHANDLING AV PSYKOSER

Regionalt senter for psykoseforskning
51 51 59 59
tips@sus.no, www.tips-info.com

Psykose screeninginstrument

Veiledende spørsmål som er ment å gi retningslinjer og eksempler på tegn for hvert symptom som observeres.

Det er ikke nødvendig å oppfylle hvert kriterium for å oppnå en spesifikk skåring. Grunnlaget for skåringen inkluderer observasjoner og rapporteringer.

For hvert bekreftende svar på et spørsmål, skal intervjueren bruke veiledende spørsmål for å skaffe mer informasjon.

- Debut, varighet, hyppighet
- Lidelsens intensitet. Hvordan opplever du dette? (Plager det deg?)
- I hvor stor grad påvirker det livet ditt: Foretar du deg noe på grunnlag av disse opplevelsene? Gjør du noe annerledes på grunn av dette?
- Grad av overbevisning/betydning. Hvordan forklarer du denne opplevelsen? Føler du noen ganger at det bare er tankene som spiller deg et puss? Tror du at dette er virkelig?

Viktig observasjon under intervjuet:

Har du vanskeligheter med å følge med på pasientens svar, eller forstå hva pasienten sier? Virker pasienten å være svært taletrengt? Har pasienten problemer med å svare, og virker perpleks eller tankeblokkert? Virker pasienten å ha problemer med å holde fokus på tema, "går seg vill i sine egne ord"?

1. Fraværende til mild	2. Moderat til moderat alvorlig	3. Alvorlig, men ikke-psykotisk til psykotisk nivå
Tvil omkring sikkerhet. Høy vaksomhet uten noen tydelig farekilde.	Forestilling om at folk er fiendtlige, ikke til å stole på og/eller vil en vondt. Uforutsette hendelser av ikke forfølgelseskarakter om at tankene spiller en et puss.	Tankene spiller en et puss eller opplever mentale hendelser/ekstern kontroll/magisk tenking som virkelig, men tvil kan fremkalles. Svakt organiserte oppfatninger om fare eller fiendtlige hensikter. Vrangforestilte overbevisninger (uten tvil), i det minste periodisk. Påvirker som regel tenking, sosiale relasjoner eller atferd. Vrangforestilt paranoid overbevisning.
Private tanker om overlegenhet når det gjelder intellekt eller talent.	Forestilling om å være usedvanlig begavet, mektig eller spesiell. Kan være ekspansiv (skrytende). Tydelig oppfatning om å bli iaktatt eller utpekt.	Vedvarende oppfatning av å ha uvanlig høy intelligens, være tiltrekkende, ha makt eller berømmelse. Skepsis om overbevisningene kan fremkalles. Påvirker ofte atferd og handling.
Små merkbare forandringer i følsomhet for sanseintrykk. Følelse av at tankene spiller en et puss og at det oppleves forvirrende. Følelse av at noe er annerledes.	Gjentatte formløse bilder eller skygger, hører vage lyder, osv. Flyktige hallusinasjoner som ikke er virkelige.	Tilbakevendende hallusinasjoner, opplever det som virkelig, og tydelig forskjellig fra personens tanker.
Tidvis vag og forvirret kommunikasjon, kan miste tråden i kortere perioder.	Tidvis feil bruk av ord, irrelevante temaer. Mister ofte tråden, men svarer lett på oppklarende spørsmål. Stereotyp/omstendelig tale. Personen er i stand til å formulere seg sammenhengende igjen ved oppklarende spørsmål og struktur.	Samtalen er ofte på siden av tema (dvs kommer aldri til poenget). Noe oppløsning av assosiasjoner under press. Kan svare korrekt på korte spørsmål. Kommunikasjon er løs eller irrelevant/ ubegripelig under minimalt press eller når innholdet i kommunikasjonen er kompleks. Ikke mottakelig for strukturering av samtalen.

PSYKOSE SCREENING til bruk for allmennleger og psykologer i førstelinjetjenesten

Navn

Fødselsdato

Adresse

Telefon

Henviser/adresse

Telefon

Sendes til: TIPS, SUS, PB 1163 Hillevåg, 4095 Stavanger. Telefon 51 51 59 59, tips@sus.no, www.tips-info.com

Psykoseliknende opplevelser de siste måneder:

Mistenksomhet/forfølgelsesideer:

Har du opplevd deg selv som paranoid eller mistenksom på andre?

Har du bekymret deg over at andre har vært ute etter deg, i den hensikt å skade deg?

1. Fraværende, mildt tilstede 2. Moderat, moderat alvorlig 3. Alvorlig ikke-psykotisk, til psykotisk

Selvhenvøringsideer av ikke-forfølgelseskarakter:

Føler du at noen ser spesielt mye på deg, snakker om deg, eller ler av deg bak din rygg?

Har du noen gang følt at ting rundt deg har en spesiell mening bare for deg. F. eks har du mottatt meldinger/beskjeder sendt via tv/radio?

1. Fraværende, mildt tilstede 2. Moderat, moderat alvorlig 3. Alvorlig ikke-psykotisk, til psykotisk

Storhetsideer:

Har du hatt følelsen av å ha spesielle krefter som andre mennesker ikke har, eller følt deg spesielt betydningsfull på noen måter?

1. Fraværende, mildt tilstede 2. Moderat, moderat alvorlig 3. Alvorlig ikke-psykotisk, til psykotisk

Førsterangssymptomer (tankeinnsetting/interferens, tilbaketrekning, kringkasting, telepati)

Har du noen gang opplevd at noe, eller noen utenfor deg selv kontrollerer tankene og følelsene dine? Har du noen gang følt at ideer eller tanker blir satt inn i hodet ditt, av andre enn deg selv? Har du noen gang følt at tankene dine blir kringkastet, slik at andre kan høre dem, eller at andre kan lese dine tanker?

1. Fraværende, mildt tilstede 2. Moderat, moderat alvorlig 3. Alvorlig ikke-psykotisk, til psykotisk

Perseptuelle forstyrrelser, illusjoner, hallusinasjoner:

Har du sett eller hørt ting som andre folk ikke kan se eller høre?

Hender det at du kan lukte eller smake ting som andre ikke legger merke til?

1. Fraværende, mildt tilstede 2. Moderat, moderat alvorlig 3. Alvorlig ikke-psykotisk, til psykotisk

Desorganisert kommunikasjon:

Hender det at folk sier at de ikke forstår hva du sier?

Kjenner du noen ganger på om du kan ha vansker med å formidle det du har på hjertet, som for eksempel at du blir uklar eller ofte mister tråden når du snakker?

1. Fraværende, mildt tilstede 2. Moderat, moderat alvorlig 3. Alvorlig ikke-psykotisk, til psykotisk

Sum skåre 2 og 3

Hvis pasienten har svart ≥ 2 på noen av de ovenstående spørsmålene, er muligheten for utvikling av psykotisk lidelse er tilstede, og videre utredning av symptomatologien bør utføres.